

Syddjurs Kommune

Kenneth Jensen

Chef for Kultur, Planlægning og Erhverv

Ebeltoft den 14. september 2015

Att. Kenneth Jensen - mail. keje@syddjurs.dk

- Nærværende anbefaling, er enslydende også sendt til Nationalpark Mols Bjerge v/ Sekretariatsleder Mika Leth Pedersen.

Anbefaling af Holmegaard til udpegning som et særligt bevaringsværdigt kulturmiljø.

Ved Fredskoven 4, Hyllested, 8400 Ebeltoft.

Godt gemt i et af Kommunens smukkeste natur- og kulturlandskaber ligger et ret ukendt, særegent og autentisk kultur- og naturmiljø, "Holmegaard", et sted med ægte identitet, sjæl og interessant fortælleverdi.

BLIS, By- og Landskabskultur i Syddjurs har gennem flere år været i dialog med ejerne af "Holmegaard", Verner og Merete Nielsen og fulgt deres bestræbelser på at bevare, restaurere, udvikle og sikre dette enestående kulturmiljø for eftertiden, herunder åbne stedet for offentligheden. Ved det seneste møde, som fandt sted den 18. juni 2015 med deltagelse af BLIS' bestyrelse, fik vi en fremvisning af hele gårdanlægget og de mest betydningsfulde omgivelser. Vi fik en grundig orientering om *Holmegaards* aktuelle udviklingsstade samt de udfordringer og betydelige investeringer den videre udvikling af gårdanlægget og kulturmiljøet vil kræve.

Det er åbenlyst, at der er behov for at tilvejebringe det stærkest mulige formelle grundlag, som forudsætning for at komme succesrigt videre med restaurering og realisering af visionerne for *Holmegaard* som et unikt, levende, kulturhistorisk gårdmiljø, som repræsenterer en treklang mellem *bygningskultur*, *natur- og kulturlandskab* samt *gård drift med agerbrug og historiske dyrearter (Arkegård / biodiversitetsgård)*.

På den baggrund har BLIS' bestyrelse tilbudt at være behjælpelig med at forsøge at styrke det formelle grundlag for *Holmegaards* videre udvikling og aftalt med ejerne at rette henvendelse til Syddjurs Kommune og Nationalpark Mols Bjerge - og anbefale:

- at udpege *Holmegaard* som et *særligt bevaringsværdigt kulturmiljø i Syddjurs Kommune*. *Holmegaards jorder rummer desuden natur og biodiversitet, som vil være et stærkt bidrag til lokal opfyldelse af ambitionerne i "Grønt Danmarkskort"*.
- at Syddjurs Kommune lader foretage en *genvurdering af gårdanlæggets bevaringsværdier*, som p.t. ligger fra 1- 4 efter SAVE metoden, da vi har grund til at antage, at bevaringsværdierne ved en genvurdering kunne vise sig at være endnu højere.
- at Nationalpark Mols Bjerge, i forbindelse med revision af nationalparkplanen i 2016, tilstræber at sikre, at *Holmegaard*, hvis jordtilliggende i dag delvist ligger inden for Nationalparkens område, *fremover indgår fuldt ud med gårdanlæg, jordtilliggende og skov og samtidig udpeges og afgrænses som et særligt kulturmiljø i Nationalparken/Syddjurs Kommune*. (Ejerne har selv tidligere anmodet om at ejendommen fuldt ud indgår i Nationalparken og er lovet at anmodningen tages op i forbindelse med revision af nationalparkplanen).

Vi kan oplyse, at BLIS sideløbende med denne anbefaling har indledt drøftelser med Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur med henblik på at undersøge muligheden for at *rejse fredningssag* på hele eller dele af gårdanlægget.

BLIS mener, ligesom ejerne, at det er væsentligt, at såvel hele gårdanlægget med bygninger, belægnings, have med skovsø og kulturlandskab bevares som en helhed for eftertiden.

Det er vores håb, at anbefalingerne kan følges, og vi er gerne til rådighed for uddybning af vores synspunkter.

Med venlig hilsen

BLIS
BY - OG LANDSKABSKULTUR I SYDDJURS
www.blis.dk

Hans Grøn

Se efterfølgende fakta om Holmegaard.

Oplysninger om "Holmegaard"

Gårdanlæg

Bygninger og gårdsplads er erklæret bevaringsværdig i gruppe 1 og 4 (høj bevaringsværdi) efter SAVE systemet.

Stuehus opført i 1801 i bindingsværk. Indretningsmæssigt fremstår huset som i de tidlige 1800 år.

I øjeblikket er et større restaureringsarbejde i gang, med genskabelse af den gamle brændefyrede bageovn, bryggersskorsten, gruekedel og maltkølle. Tanken med dette er at vise besøgende, hvordan man bagte på gårdene før slutningen af 1800 tallet. Kornet bliver gamle kornsorter, dyrket på Holmegaards egen jord og malet til mel på den fredede Ørnbjerg Mølle (vandmølle i Mols Bjerger). Der findes i dag 4 til 5 brugbare bageovne af denne type i Danmark.

Kostaldlænge opført i 1801, og ombygget i 1891. Indretningen i dag er som efter ombygningen i 1891. Der er stadig pigsten i båsene.

Hestestaldlænge opført i 1801, og ombygget i 1884. Indretning i dag som efter ombygningen i 1884 med hestestald, 2 følbokse, karlekammer, seletøjsrum, vognport, huggehus og hønsehus. Der er stadig pigsten i en stor del af bygningen, bl.a. i båsene og grebning.

Kostaldlænge og hestestaldlænge er opført i kampesten, og med bindingsværk mod gårdspladsen.

Kørelade opført i 1876 i kampesten. Den oprindelige tagkonstruktion med stikbjælker er bevaret (således at plejlen ikke hang fast i en bjælke).

Pigstensbelagt gårdsplads med møddingsplads og brønd.

Bygningerne restaureres som var de fredede. Restaureringen er indtil nu foretaget for egne midler.

Have: Den oprindelige frugthave findes stadig. Den resterende del af haven ønskes genskabt med bede og buksbomhække.

Landskab: Holmegaard er land- og skovbrugsmæssigt en vanskelig ejendom på grund af det kuperede landskab. Derfor har den ikke egnet sig til effektivisering som så mange andre landejendomme. Dette gør, at landskabet stort set er uforandret i de seneste 200 år. Markplanen er, på nær et enkelt sted, den samme som på et kort fra 1875.

Jordtilliggende.

Samlet jordtilliggende 68,8 ha. Jorden er samlet omkring gården og er under omlægning til økologi.

Markjord: ca. 41 ha. Heraf. ca. 15 ha. lavbundsjord.

Skov: ca. 21 ha. Heraf. ca. 6 ha. græsningsskov og overdrev.
1,5 ha. stævningssskov. 5 ha. gl. naturlig skov. 6,5 ha. Bøgeskov, heraf ca. 1 ha. vandflade og ellesump.
og 2 ha. gran.

Stævningssskov hovedsagelig m. ask og lidt hassel. Overstandere af eg m. armtykke vedbend. Skoven er fra før 1794.

Gammel naturlig skov m. bøg i aldersspændet 200 til 80 år m. indblanding af ask, fuglekirsebær, vild æble og stedvis en underskov af hassel. Skovbunden er rigt sammensat af urter bl.a. *tyndakset gøgeurt*. Vild stikkelsbær flere steder. Skovbunden mod syd dækkes af store partier af kodriver (ref. Kim Egefjord, Skov- og Naturstyrelsen, besøg 2000).

Græsningsskov og overdrev. Arealet har i en periode været tilplantet med gran, men føres nu tilbage (gran fældet 2010-11) til det, som tidligere blev kaldt Ieningbakkerne (enebærbakkerne). Arealet er naturligt tilsæt med vilde græsser. En del urter har tilsyneladende overlevet perioden med gran. Der er indplantet enebær, af frø fra de nærliggende Hyllested Bjerge. Der er givet dispensation fra Skovloven og tilladelse fra Syddjurs Kommune.

Bøgeskov heri større vådområde m. rød el. Artsrigt plantedække i og omkring vådområde. Et antal *savgrave* vidner om tidligere tiders skovdrift. Skoven er fra før 1827, og er en del af en større skov.

Natur arealer: Ca. 5,5 ha. fordelt på flere småbiotoper.

Have, gårdsplads og bygninger, ca. 1 ha.

Have: **Flere æblesorter, 3 kirsebærsorter, 1 pæresort og blå kræge. Lokale sorter plantet på Holmegaard i første halvdel af 1800 årene.** (ref. Gartnerne fra Frilandsmuseet Sorgenfri, besøg 1997). Disse træer er delvis sikrede ved podning på nye frøstammer. Der er suppleret op med unge træer, alle af sorter fra før 1850. I alt ca. 45 træer.

Løgvækster, flere arter, heraf flere meget gamle og sjældne. (ref. Anne Mette Olesen, besøg flere gange). Meget tidlig sort af tulipan, måske skovtulipan. Meget tidlig sort af påskelilje, grønlig blomst. Nikkende fuglemælk, kost fuglemælk, scilla, krokus, gul kejsekroner, foruden et antal ukendte arter. Flere af disse kommer i bede, der viser en gammel haveplan, sandsynligvis fra første halvdel af 1800 årene. Frugthaven er dækket af gulstjerne.

Humle fra den oprindelige humlehave på Holmegaard. I dag forvildet i havens omgivelser.

Haven er påbegyndt restaurering m. buksbom hække og bede. Den ønskes ført tilbage til første halvdel af 1800 årene. Der er gode og sikre spor af en gammel haveplan.

Derudover dyrkes køkkenhave.

Ca. halvdelen af jordtilliggendet er beliggende i Nationalpark Mols Bjerge. Oprindeligt var hele ejendommen med i Nationalpark grundlaget, men på grund af protester fra landbruget blev et stort område taget ud. Der er anmodet om og ejerne er blevet lovet, at anmodningen tages op i forbindelse med revision af Nationalparkplanen i 2016.

I kraft af Nationalparken og den internationale vandrerute "Nordsørutten", er der allerede nu offentlig adgang til Holmegaard.

Der findes **ynghende odder** på ejendommen, havørn og traner ses med mellemrum. En del af lavbundsgrunden støder op til Havmølle åen.

Bevaringsavl (historiske dyrearter)

Jydsk kvæg, gråbroget Dansk Landgås, sortbroget Dansk Landsvin, Sort/hvidbrystet landand, Dansk Landhøne. I øvrigt: Gutefår og Norsk Spelsau